

Arhim. Dr. Teofan Mada

**FAMILIA CREȘTINĂ
LA SFÂNTUL
IOAN GURĂ DE AUR**

Ediția a III-a

Coordonator al colecției
CUVÂNT ȘI VIAȚĂ: Teofan Mada

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TEOFAN MADA, arhimandrit

Familia creștină la sfântul Ioan Gură de Aur /

Arhim. dr. Teofan Mada. - Ed. a 3-a. - București : Pro
Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-602-7

265.5

235.3 Ioan Gură de Aur

Prefață

Sfântul Ioan Gură de Aur e dascălul Ortodoxiei, păstorul și pedagogul Bisericii. Cuprins de o iubire jertfitoare pentru toți credincioșii, și-a îndreptat grija sa părintească spre tineri și copii ca nimeni altul între Părinții Bisericii. Profet al iubirii, s-a preocupat de educarea copiilor încă de când era numai diacon. Din această perioadă datează și prima sa scriere pedagogică *Împotriva celor care se opun vieții monahale*, unde îi îndeamnă pe părinți să-i aducă pe copii pentru educare creștină în mănăstiri, datorită vieții păgâne din orașe sau incapacității școlilor de a forma copiii în virtutea creștină.

Implicația sa pastorală din Antiohia, râvna sa sfântă pentru mărturisirea cuvântului Evangheliei, grija sa părintească față de cei lipsiți, ce va face ca peste veacuri să fie considerat apostolul săracilor, îngrijorarea sa față de imoralitatea vremii, chemarea la pocăință și la o viață vrednică de Evanghelia lui Iisus Hristos l-au făcut să-și îndrepte concepția sa pastorală și cuvântul său harismatic spre întregul Trup al Bisericii. Prin aceasta, el este modelul de păstor și ierarh care poarta grijă pastorală pentru întregul Trup al Bisericii și nu pentru un oarecare segment separat sau izolat al lui.

Din această viziune teologică înălțătoare nu va lipsi preocuparea pedagogică pentru educarea copiilor și a tineretului. În această perioadă scrie cunoscutul său tratat pedagogic *Despre slava deșartă și cum îi vede pe părinți să-și crească copiii*. În acest fascinant tratat pedagogic Sfântul Ioan Gură de Aur își dezvoltă concepția sa pedagogic creștină în relație cu familia. E de fapt unicul și cel mai însemnat tratat al unui Părinte al Bisericii despre educația creștină a copiilor în familie. Sfântul Pedagog va face în acest tratat observații educative realmente originale, impresionante, fundamentate

mereu pe duhul și învățătura Sfintei Evanghelii. O neliniște luminată de har pentru educarea treptată a copilului duce la o concepție pedagogică integrală.

Viziunea sa pedagogică este întregită și de alte scrieri scurte cu caracter pedagogic ce datează și din perioada sa ca patriarh al Constantinopolului, care vor fi prezentate în această carte. Astfel, pentru a înțelege concepția sa pedagogică e necesar nu numai a prezenta toate scrierile sale cu caracter pedagogic, ci a încadra concepția sa pedagogică în viziunea sa teologică de ansamblu. De aceea metodologia sa pedagogică e o exprimare a Adevărului lui Hristos, izvorăște și este oferită de conținutul Adevărului, care se identifică cu Persoana lui Hristos. Scopul pedagogiei creștine nu poate fi altul decât recrearea personală a omului în Hristos, iar știința pastorală nu poate avea decât un caracter existențial. Pedagogia Sfântului Ioan Gură de Aur nu e altceva decât dimensiunea personală și existențială a „învățăturii și certării Domnului”, cunoscuta sentință paulină din *Epistola către Efeseni* despre educarea copiilor. De fapt Sfântul Ioan e unicul Părinte din perioada patristică ce și-a îndreptat atenția asupra acestui text paulin despre educația copiilor.

E evidentă în gândirea sfântului Ioan o atenție insistentă asupra tinerilor, necunoscută la alți Părinți ai Bisericii. Inima sa e cuprinsă de dorul pastorației tinerilor, reflectată prin mesajele lui analoge capacității lor de receptare, ceea ce constituie un exemplu pentru societatea de astăzi. Din preocuparea părintească a Sfântului Ioan pentru tineri ar trebui să realizăm că viitorul unei biserici locale depinde de tineri și de o pastorație centrată pe persoană. Sunt mulți factori care contribuie la succesul unei pastorale a tinerilor, pe care cititorii acestei cărți pot să îi desprindă din viziunea pedagogică a lui Ioan Gură de Aur.

Această carte, care apare în anul dedicat de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel Tainei Sfântului Botez și Sfintei Cununii, este una dintre primele lucrări la noi despre pedagogia creștină și educația copiilor la Sfântul Ioan Gură de Aur. Subiectul abordat este încadrat în viziunea sa unitară despre familie, viața în Hristos și vocația cerească a creștinismului.

Autorul

I. Cadrul educațional al familiei creștine

Viziunea creștină despre familie e clară în gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur, care prezintă înfăptuirea ei prin capacitatea lui creatoare și har dumnezeiesc. La începuturile familiei se află căsătoria, ale cărei valori creștine le apără și le promovează. La temeliile căsătoriei surprinde o „taină mare”, taina lui Hristos – Biserică. „Numele Bisericii este întâlnire și însoțire”¹.

1. Căsătoria creștină: o viață completă

Concepția Sfântului Ioan Gură de Aur despre căsătorie nu e sistematică pentru că nu-și propune să ofere o schemă cuprinzătoare a ei, dar aceasta nu înseamnă că e lipsită de originalitate; reflectă demersul gândirii lui, îngrijorarea sa pastorală de a răspunde diferitelor probleme și provocări ce apar de fiecare dată în viață. Mărturisirea din prima perioadă a vieții lui, conform căreia fecioria are prioritate – chiar și temporală – față de căsătorie, cu sublinierea că și prima pereche putea să trăiască în Paradis viață îngerească fără nevoia instinctului sexual², e retractată de el însuși într-un alt moment³. Într-adevăr pe teme biblice⁴, unirea trupească e posterioară căderii⁵. Sfântul Ioan a interpretat ingenios acel fragment ca profetie⁶. După părerea sa, răspândirea neamului omenesc nu ar

---

¹ *La Psalmul 149*, 1, PG 55, 493. Vezi X.Θ. Κρικόνη, *To μυστήριον της Εκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1992, p. 68 și urm.

² *La Geneză*, Omilia 15, 4, PG 53, 123.

³ Ottorino Pasquato, *I laici in Giovanni Crisostomo. Tra Chiesa, famiglia e città*, Roma, 2001, p. 129.

⁴ Gen. 2, 24.

⁵ Gen. 3, 1-24.

⁶ Erminie similară la Gen. 1, 28.

presupune căsătoria, de vreme ce ar fi fost suficientă intervenția directă a lui Dumnezeu, Creatorul omului⁷. Începutul căsătoriei, prin urmare, e localizat de către Hrisostom în textele de la *Facere*⁸, ce urmează imediat după relatarea alungării protopărinților din Paradis: căsătoria ar urma cronologic căderii ca și consecință a păcatului, cădere ce e și cauză a morții, ca pedeapsă. Deci căsătoria ar urma după neascultarea, blasfemia și moartea⁹, chiar și dorința sexuală¹⁰, nu în sensul maniheic: aceasta e concluzia lui Hrisostom. În special în comentariul său la *Epistola către Corinteni*¹¹, cu toate că favorizează fecioria și cumpătarea, recunoaște că nunta este condiția comună a coexistenței omenești, din cauza neputinței¹². Din acest motiv Sfântul Ioan Gură de Aur a insistat asupra adevărului conform căruia idealul desăvârșirii evanghelice este pentru toți. El spune explicit că desăvârșirea nu se întemeiază pe dificultatea faptelor virtuozitate, deoarece „Dumnezeu nu cere același nivel de virtute pentru toți”¹³.

În acest sens, monahismul e numai o cale spre desăvârșire: „Fericirile anunțate de Hristos nu sunt rezervate în mod exclusiv pentru monahi. Pentru că aceasta ar implica în mod necesar condamnarea restului lumii; și noi am putea rațional să-L acuzăm pe Dumnezeu de cruzime. Dacă Fericirile ar fi numai

---

⁷ *La cuvântul apostolului...*, 1, 3, PG 51, 213.

⁸ Gen 4, 1-2b.

⁹ *Despre feciorie* 14, 5, SC 125, p. 142. Vezi A. Moulard, *Saint Jean Chrysostome, le Défenseur du mariage et l'Apotre de la Virginité*, Paris 1923, p. 66.

¹⁰ *La cuvântul apostolului...*, 1, 3, PG 51, 213.

¹¹ 1 Cor. 7, 1-2.

¹² *La I Corinteni*, Omilia 19, 1, PG 61, 151. Vezi L. Dattrino, *Il matrimonio nel pensiero di Giovanni Crisostomo*, Roma, 2002. Th. Camelot, *Les traités «De Virginité» au IVe siècle, în Mystique et Continence. Travaux scientifiques du VIIe Congrès International d'Avon, 1952.*

¹³ PG 57, 469.

pentru monahi, dacă lumea nu ar avea nădejde de dobândire a lor, prin permisiunea acordată oamenilor de a se căsători Dumnezeu Însuși ar pierde ființa umană¹⁴. El ne îndeamnă, ca dovadă și semn al lui Dumnezeu în viața noastră, să dobândim o *viață completă* (τον βίον άπαντα)¹⁵ în Hristos. O asemenea viață au monahii, ce e cu adevărat creștină întru toate: atmosfera sănătoasă (biologică¹⁶ și psihologică¹⁷) a cadrului natural (cum ar fi: starea de sănătate trupească¹⁸, călirea ascetică¹⁹ etc.), îmbrăcămintea decentă²⁰, mersul înțelept²¹ și mișcărilor²², înfățișarea neipocrită²³, relațiile sau comunicarea morală²⁴, postul²⁵, privigherea și rugăciunea continuă și vorbirea măsurată.

---

¹⁴ PG 63, 67.

¹⁵ *La Geneză*, Omilia 5, 6, PG 53, 53.

¹⁶ *La Tit*, Omilia 1, 4, PG 62, 669. *Despre Pocăință* 1, 1, PG 49, 277.

¹⁷ *La Ioan*, Omilia 1, 4, PG 59, 28. *Despre necunoașterea lui Dumnezeu* 3, PG 48, 725. *Către Teodor cel căzut* 2, 5, PG 47, 318. După Sfântul Ioan nu locul aduce liniștea în viața monahală, ci modul (τόπος) de trăire al sufletului (*Despre cucernicie* 2, 3, PG 47, 414).

¹⁸ *La Matei*, Omilia 10, 5, PG 57, 189. Vezi Μουρατίδου, *Η ιατρική του σώματος τύπος της κατά ψυχήν Θεραπείας κατά την διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, Αθήνα 1968.

¹⁹ *Despre feciorie*, PG 48, 538. *La Evrei*, Omilia 29, 3, PG 63, 205.

²⁰ *La Matei*, Omilia 68, 3, PG 58, 644.

²¹ *La Sfintele Paști* 5, PG 52, 772.

²² *La Matei*, Omilia 30, 2, PG 57, 364.

²³ *Despre trufie* 57, ΕΠΕ, 30, 674. Cf. I Cor. 11, 14.

²⁴ *Ibidem*, 53. *La Ioan*, Omilia 61, 3, PG 59, 339. *La Psalmul*, Omilia 11, 1, PG 55, 144. Vezi Evr. 10, 24.

²⁵ Sfântul Ioan acordă o importanță deosebită postului despre care face referire aproape în toate omiliile lui *La Geneză* (Omilia 1, 1, 4), *La Matei* (Omiliile 30, 55, 57, 69, 70), *La Ioan* (Omilia 22), *La Fapte* (Omilia 31), *La I Tesalonicieni* (Omilia 1), *La Evrei* (Omiliile 29, 33), *La Romani* (Omilia 13), *Catehezele* 5, 8, 9, *Despre necunoașterea...* (Omilia 3), *La Statui* (Omilia 1, 9, 15) etc. Amintim în special omiliile deosebite: *Despre Pocăință*, PG 49, 288 și urm., *Despre Pocăința Ninivitenilor*, PG 64, 425. Vezi A. Cott, *Fasting as a way of life*, N. York 1977.

În timp ce admite o distincție între porunci și sfaturile evanghelice, întrucât atât Mântuitorul Hristos cât și Pavel au indicat o diferență, Sfântul Ioan nu a acceptat ca laicii să concluzioneze că numai poruncile le-ar fi destinate, așa cum unii creștini au afirmat-o în Apus. „Au numai monahii singuri datoria de a plăcea lui Dumnezeu? Cu siguranță nu: Dumnezeu dorește ca toți să devină sfinți și să nu neglijeze nicio virtute”²⁶. „Din moment ce ești trupul lui Hristos, poartă crucea; pentru că și El a purtat-o”²⁷. Astfel, el insistă asupra adevărului conform căruia oamenii căsătoriți trebuie să năzuiască spre desăvârșire la fel ca și monahii, prin practicarea rugăciunii, pocăinței și contemplației, începând cu meditarea la Sfintele Scripturi²⁸. Prin urmare Sfântul Ioan Gură de Aur insistă asupra responsabilității individuale, asupra folosirii voinței libere potrivit cu îndemnul lui Dumnezeu, argumentând că Dumnezeu și-a stabilit poruncile Lui cu blândețe, din dragoste, permițându-ne să făptuim nu datorită preceptelor Lui, ci datorită voinței noastre proprii iubitoare²⁹.

2. Scopurile căsătoriei

În aceste cadre Sfântul Ioan formulează scopurile căsătoriei creștine. Caracteristic e pentru el țelul căsătoriei văzut ca medicament pentru dorința de reproducere, ce se manifestă după păcatul strămoșesc; așa se asigură extinderea speciei umane pe temeiul planului dumnezeiesc³⁰. În profunzime unul dintre scopurile căsătoriei este păzirea

---

²⁶ PG 53, 183.

²⁷ *La Efeseni*, Omilia 3, 2-4, PG 62, 26 b; 27-28 ab.

²⁸ PG 47, 431. PG 62, 676. PG 63, 485.

²⁹ *La I Corinteni*, Omilia 21, 5-16.

³⁰ O. Pasquato, *op. cit.*, p. 130.

purității³¹. Este evidentă o interpretare mărginită a fragmentului paulin ce s-a menționat mai sus, interpretare nu întotdeauna aceeași între Părinții Bisericii. Ea se explică prin educația ce-a primit-o Ioan despre viața angelică monahală și prin concepția lui evanghelică de dăruire și jertfă.

În prima fază a slujirii pastorale a Sfântului Ioan, se poate distinge în gândirea lui nașterea de prunci drept cauză adevărată a căsătoriei. Aceasta e consecința voinței și a cuvântului lui Dumnezeu și joacă rolul contrabalansării morții, în privința continuării neamului omenesc³², dar căsătoria rămâne „haină muritoare și înrobitoare”³³, în comparație cu viața eshatologică. În creștinismul timpuriu procrearea este țelul principal și aproape unic al căsătoriei³⁴. Ioan Hrisostom își exprimă cu exactitate gândirea lui în lucrarea sa scurtă *Despre feciorie*, scrisă în tinerețe înainte de diaconie, susținând că, dacă la început obiectivele căsătoriei sunt două, procrearea și soluția dorinței de reproducere, „rămâne de fapt un singur scop: combaterea desfrâului și a destrăbălării”³⁵.

Contactul cu viața poporului creștin, hirotonia sa și dăruirea pastorală, paralel cu o pătrundere insistentă, inspirată în gândirea paulină, favorizează o evoluție în gândirea lui Hrisostom ce deschide o nouă realitate în cadrul scopurilor căsătoriei: „la cele două se adaugă motivul inițial, cuminența”³⁶. Posibilitatea transformării morale a omului și asceza virtuții aparține naturii sufletului³⁷. Sfântul Ioan susține posibilitatea educării instinctului (*ἐνστικτο*), care poate să se

---

³¹ *Despre femeie...*, 3, PG 31, 232.

³² *La cuvântul apostolului...*, 1, 3 PG 51, 213.

³³ *Despre feciorie* 14, 5, SC 125, p. 142.

³⁴ *Despre Ana*, cuv. 1, 4, PG 54, 637.

³⁵ *Despre feciorie* 19, 1, SC 125, p. 158.

³⁶ *La cuvântul apostolului...* 3, PG 51, 213.

³⁷ *Cateheza* 2, 3, PG 49, 235. *Către cei care se scandalizează* 19, PG 52, 519.